

Obuka o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti

SADRŽAJ

Zbog čega je obuka o rodnim pitanjima bitna za zaposlene u sektoru bezbjednosti?

Na koji se način zaposleni u sektoru bezbjednosti mogu obučiti o rodnim pitanjima?

Obuka o rodnim pitanjima u postkonfliktnim kontekstima

Dodatne informacije

Jasno je prepoznata činjenica da reforma sektora bezbjednosti (RSB) treba da zadovolji različite bezbjednosne potrebe muškaraca, žena, mladića, dječaka, djevojaka i djevojčica. Integracija rodnih pitanja takođe predstavlja ključnu pretpostavku djelotvornosti i odgovornosti sektora bezbjednosti, kao i uspostavljanja lokalnog vlasništva i legitimiteta nad procesima RSB-a.

Ovaj Praktikum daje kratak uvod u koristi od sprovođenja obuke o rodnim pitanjima, kao i praktične informacije o tome kako to postići.

Ovaj Praktikum se zasniva na opširnijem Priručniku, a zajedno čine **Set priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u**. Pošto mu je namjena da onima koji kreiraju politiku i koji se praktično bave pitanjima RSB-a obezbijedi osnovne informacije o rodu, ovaj Set priručnika sadrži 13 Priručnika sa odgovarajućim Praktikumima - vidi *Dodatne informacije*.

Zbog čega je obuka o rodnim pitanjima važna za zaposlene u sektoru bezbjednosti?

Rod se odnosi na uloge i odnose, osobine ličnosti, stavove, ponašanje i vrijednosti koje društvo pripisuje muškarcima i ženama. „Rod“ se stoga odnosi na *naučene* razlike između muškaraca i žena, dok „pol“ označava *biološke* razlike između muškaraca i žena. Rodne uloge se u velikoj mjeri razlikuju u okviru jedne i li više kultura i vremenom se mogu mijenjati. Rod se ne odnosi samo na žene i muškarce, već i na njihove međusobne odnose.

Obuka o rodnim pitanjima je aktivnost izgradnje kapaciteta, koja za cilj ima da poveća svijest, znanje i praktične vještine o rodnim pitanjima, tako što će se razmjenjivati informacije, iskustva i tehnike i promovirati debate i razmišljanje na ovu temu. Cilj obuke o rodnim pitanjima je da učesnici shvate različite uloge i potrebe žena i muškaraca u društvu, da se pozabave rješavanjem rodno pristrasnog i diskriminatornog ponašanja, strukturama i društveno uzrokovanim nejednakostima i da ovo novo znanje primijene u svom svakodnevnom radu.¹

Zaposleni u sektoru bezbjednosti podrazumijevaju službenike institucija sektora bezbjednosti: oružanih snaga, policije, obavještajnih službi, pravosudnog i kaznenog sistema, službi za upravljanje granicama i privatnih zaštitarskih i vojnih kompanija.

Djelotvorno pružanje bezbjednosnih i pravosudnih usluga

- Sektor bezbjednosti mora imati kapaciteta da odreaguje na različite bezbjednosne potrebe muškaraca, žena, mladića, djevojaka, dječaka i djevojčica, od kojih su mnoge određene različitim rodnim ulogama, normama i ponašanjem. Obuka o rodnim pitanjima zaposlenima u sektoru bezbjednosti omogućava da unaprijede svoje kapacitete da spriječe i odreaguju na različite oblike rodnog nasilja (RN), poput nasilja u porodici ili trgovine ljudima i da, na djelotvorniji način, omoguće zadovoljenje pravde i pruže bezbjednost svim članovima društva.

Nediskriminatorna i produktivna radna sredina

- Obukom o rodnim pitanjima se promoviše nediskriminatorna radna sredina, u kojoj nema seksualnog uznemiravanja i diskriminacije.
- Obukom o rodnim pitanjima postojeće osoblje postaje prijemčivije za zapošljavanje, zadržavanje u službi i za profesionalni napredak žena, kao i muškaraca pripadnika manjinskih grupa. Raznovrsnije i reprezentativnije osoblje sektora bezbjednosti uživa veće povjerenje civila i ostvaruje bolju saradnju sa njima.

Sprječavanje kršenja ljudskih prava

- Obuka o rodnim pitanjima može da pomogne da se zaposleni u sektoru bezbjednosti odvrte od kršenja ljudskih prava, poput RN na štetu civila ili sopstvenih kolega.

Organizacija „Dženderfors“ iz Švedske je pokrenula program „Individualne obuke o rodnim pitanjima“ kojim su povezali 12 viših menadžera iz mirovnih i bezbjednosnih institucija sa 12 instruktora koji posjeduju veliko znanje o pitanjima rodne ravnopravnosti. Među učesnicima programa se nalaze i načelnik Generalštaba švedske vojske i direktor Uprave za obuku i javne nabavke u oružanim snagama. Povratne informacije vezane za program su bile pozitivne, pri čemu su učesnici kazali da su promijenili svoj način djelovanja i komunikacije.

Najviši zvaničnici imaju i moć i mogućnosti da utiču na strukturu i ponašanje unutar date organizacije. Zbog toga je jako važno da oni unaprijede svoje shvatanje rodne ravnopravnosti. Međutim, žene i muškarci na ovom nivou često nemaju dovoljno vremena da učestvuju u detaljnim programima obuke, zbog čega ovakva individualna obuka predstavlja uspješan način da se dođe do željenog rezultata.

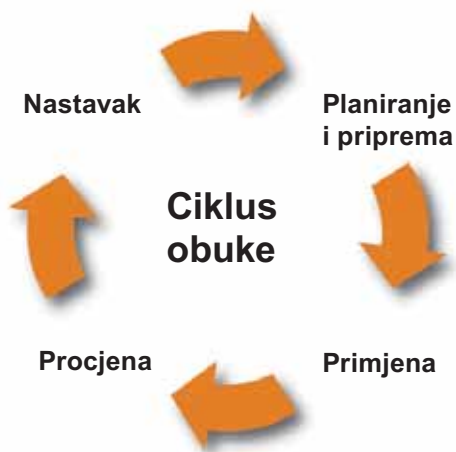
Poštovanje obaveza predviđenih međunarodnim zakonima i podzakonskim aktima

Neophodno je sprovesti obuku o rodnim pitanjima kako bi se ispoštovale obaveze po međunarodnim i regionalnim zakonima, podzakonskim aktima i normama koje se tiču bezbjednosti i rodnih pitanja. Ključna dokumenta iz ove oblasti obuhvataju:

- Pekinšku deklaraciju i Platformu za akciju (1995.)
- Rezoluciju 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti (2000.)

Za više informacija pogledajte Aneks ovom Setu priručnika o međunarodnim i regionalnim zakonima i podzakonskim aktima.

Na koji način treba zaposlene u sektoru bezbjednosti obučiti o rodnim pitanjima?

1. Planiranje i priprema

- Obezbjedite podršku uprave kako biste sproveli obuku o rodnim pitanjima i omogućite rukovodstvu da prođe obuku o rodnim pitanjima (vidi Odjeljak 1).
- Prije početka obuke, sprovedite procjenu rodnih pitanja kako biste odredili koji su to nedostaci vezani za nivo svijesti o rodnim pitanjima i koji kapaciteti nedostaju. U pitanja koja treba postaviti spadaju:
 - ✓ Na kojem se trenutno nivou nalaze postojeći kapaciteti vezani za rodna pitanja i koliki je postojeći nivo svijesti o rodnim pitanjima? Da li su učesnici prethodno prošli obuku o rodnim pitanjima?
 - ✓ Koji vid obuke je neophodan kako bi se unaprijedio način na koji data institucija omogućava bezbjednost i dostupnost pravde muškarcima, ženama, djevojkama, mladićima, djevojčicama i dječacima?
 - ✓ Koji vid obuke je neophodan kako bi se spriječili diskriminacija, uznemiravanje i kršenje ljudskih prava?
 - ✓ Koje institucionalne odredbe o rodnim pitanjima postoje i

da li su učesnici upoznati sa njima?

- ✓ Koje su posebne rodne vještine polaznici prepoznali kao vještine za čije unaprjeđenje bi im trebala dodatna obuka?
- ✓ Iz kojih specifičnih kulturnih sredina dolaze polaznici obuke, a koje bi mogle da imaju uticaja na njihovu reakciju na obuku o rodnim pitanjima?
- Obuku o rodnim pitanjima prilagodite specifičnom kontekstu i polaznicima obuke, na osnovu procjene o rodnim pitanjima napravljene prije početka obuke. Obuka o rodnim pitanjima može da se napravi tako da bolje odgovara pojedinačnim kontekstima, na sljedeći način:
 - Sprovedite teorijsku procjenu rodnih pitanja u vezi sa datim regionom i kulturnom sredinom.
 - Uključite u rad lokalnu organizaciju civilnog društva.
- Uključite muškarce i žene da rade kao instruktori za rodna pitanja, pogotovu u onim institucijama u kojima postoji visok procenat zaposlenih muškaraca. Ovo može pomoći da se lakše prevaziđe skeptičnost prisutna među polaznicima obuke, jer muškarac instruktor može da pomogne da rodna pitanja, u očima muškaraca polaznika obuke, dobiju na legitimitetu.
- Osoblju koje je zaposleno kod vas omogućite da prođe obuku za buduće instruktore i napravite spisak kvalifikovanih instruktora za rodna pitanja koji dobro poznaju unutrašnju atmosferu koja vlada u datoj instituciji i posjeduju sposobnosti da se pozabave rodnim pitanjima u tom datom kontekstu. Obuka budućih instruktora o rodnim pitanjima omogućava da se razviju unutrašnji institucionalni kapaciteti i smanji zavisnost od spoljnih instruktora o rodnim pitanjima.

2. Sprovođenje

- Rodna pitanja treba uvrstiti u standardnu obaveznu obuku za zaposlene u sektoru bezbjednosti, uz posebnu obuku o rodnim pitanjima.

- Jačanje opšte svijesti o rodnim pitanjima i različitostima;
- Institucionalna pravila ponašanja i politika o zabrani diskriminacije i seksualnog uznemiravanja;
- Poštovanje i promovisanje ljudskih prava, u koja spadaju i prava žena;
- Protokoli i praksa o:
 - Nasilju u porodici
 - Silovanju
 - Seksualnom napastvovanju
 - Uhođenju
 - Trgovini ljudima
 - Nasilju nad homoseksualcima
 - Zloupotrebi djece
- Tehnike za ispitivanje žrtava RN-a.

- Koristite vježbe po ulogama i rad u grupama kako biste omogućili polaznicima obuke međusobnu interakciju i diskusiju.
- Na primjerima iz prakse pokažite na koji način integracija rodnih pitanja pomaže zaposlenima u sektoru bezbjednosti da poboljšaju svoj rad.
- Dajte primjere slučajeva iz prakse koji nisu bili rodno osjetljivi i prodiskutujte o njihovim posljedicama.
- Zatražite od učesnika da sa drugima podijele sopstveno iskustvo u vezi sa rodnim ulogama, ulogama muškaraca i žena i RN-a.
- Humorom obuku učinite što je moguće ličnijom i uklonite time osjećaj krivice ili odgovornosti koji muškarci često imaju kada treba da govore o rodnim pitanjima.

■ Nastavni plan i program i primijenjena pedagoška metoda u obuci o rodnim pitanjima se u velikoj mjeri razlikuju od jedne obuke do druge, u zavisnosti od toga koliko su polaznici ranije bili izloženi rodnim pitanjima, od operativnih potreba i konteksta u kojima se obuka odvija (vidi Odjeljak 2). U neka od najbitnijih pitanja koja treba obraditi bi mogla da spadaju i sljedeća:

- Značenje termina „rod“ i rodna ravnopravnost.
- Rodne uloge i različite nesigurnosti sa kojima se suočavaju muškarci, žene, mladići, djevojke, djevojčice i dječaci.
- Uticaj rodne diskriminacije i nasilja, kao i bezbjednost na individualnom i društvenom nivou.
- Uslovi pod kojima je došlo do seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja koje su počinili zaposleni u sektoru bezbjednosti i njegove posljedice.
- Institucionalna politika i kodeksi ponašanja koji se tiču rodne ravnopravnosti i RN-a.
- Međunarodni, nacionalni i regionalni zakoni i podzakonski akti o rodnim pitanjima i bezbjednosti.
- Na koji način su rodna pitanja povezana sa ostalim bezbjednosnim pitanjima poput oružanog nasilja i trgovine ljudima.
- Na koji način treba biti rodno odgovoran u svom svakodnevnom radu.

3. Vrednovanje ⁴

- Vrednujte na koji način polaznici obuke reaguju na predavanja (vidi Odjeljak 4).
- Ukoliko su rodna pitanja uvrštena u redovnu obuku za zaposlene u sektoru bezbjednosti, u upitnik za vrednovanje obuke uvrstite i ona pitanja koja se tiču konkretno rodnih pitanja.
- Promjenu stavova polaznika procijenite putem različitih testova za procjenu znanja, poput timske procjene, koja se obično odvija usmeno, obrazaca za samoprocjenu, klasičnih ispita (usmenih ili pismenih) i ostalih usmenih i pismenih šema za provjeru znanja.
- Procijenite sposobnosti polaznika da promjenu u stavovima i mišljenju, do koje je došlo usljed pohađanja obuke o rodnim pitanjima, primijene i u praksi tako što će promijeniti sopstveno ponašanje:
 - Razgovarajte sa korisnicima usluga, poput žrtava RN-a koje su ovo nasilje prijavile policiji.
 - Sprovedite anonimne ankete među muškarcima i ženama zaposlenima u sektoru bezbjednosti u vezi sa uznemiravanjem uslijed pola ili seksualnog opredjeljenja.
 - Od polaznika obuke o rodnim pitanjima zatražite da obrasce za vrednovanje obuke ispune nekoliko mjeseci nakon završetka obuke i postavite im pitanja u vezi sa njihovim stavovima, viđenjima i ponašanju vezanim za različite bezbjednosne potrebe muškaraca i žena i ostalim sa tim povezanim pitanjima.

- Razgovarajte sa supervizorima/menadžerima, kako bi oni procijenili promjene koje su uočili kod polaznika obuke.

4. Prateće aktivnosti

- Iskoristite rezultate vrednovanja kako biste unaprijedili buduću obuku i osmislite prateće aktivnosti.
- Onim polaznicima koji su već pohađali obuku o rodnim pitanjima, omogućite da dalje izgrađuju svoje kapacitete po tom pitanju, ili im pružite drugi vid podrške vezan za rodna pitanja. U ovaj vid izgradnje kapaciteta i pružanja podrške može da spada predavanje na kome će osvježiti svoje osnovno znanje ili kurs o određenom rodnom aspektu, poput razgovora sa žrtvama trgovine ljudima.
- Odredite kontakt osobe za rodna pitanja koje će biti zadužene za dalje aktivnosti nakon završene obuke o rodnim pitanjima.
- Polaznicima pružite mogućnost da ostanu u kontaktu sa instruktorom za rodna pitanja, jer im se time omogućava da daju dodatne komentare ili da postave pitanja vezana za integraciju rodnih pitanja u svoj svakodnevni rad.

Odjeljak 4

Uzorak obrasca za vrednovanje reakcije polaznika obuke o rodnim pitanjima ⁵

Molimo Vas da ocijenite poenima od 1-5 (1 = loše, 5 = odlično)

1. Značaj teme u odnosu na moj posao __
2. Korist od sadržaja kursa __
3. Korištene metode prezentacije __
4. Sposobnost instruktora da prenese znanje __
5. Sredina koja podstiče polaznike na rad __
6. Moje mišljenje je uzeto u obzir __
7. Vrijednost spiska činjenica __
8. Relevantnost radnih listova __

Molimo Vas da odgovorite na sljedeća pitanja:

9. Imate li predloga vezanih za dodatak ovom kursu?
10. Da li postoji nešto za što smatrate da bi trebalo da bude izostavljeno sa kursa?
11. U čemu ste uživali na ovom kursu?
12. Šta Vam se najmanje sviđelo na ovom kursu?
13. Koji aspekt kursa Vam se učinio najkorisnijim?
14. Koji dio kursa smatrate najmanje korisnim?
15. Da li je kurs bio (molimo Vas da zaokružite jedan od ponuđenih odgovora)
 - a) predug b) prekratak c) adekvatnog trajanja
16. Da li imate nekih komentara na administrativnu organizaciju kursa (npr. prostorije, hrana)?
17. Da li imate nekih dodatnih komentara?

Odjeljak 5 Obuka o rodnim pitanjima za policiju Haitija

Na Haitiju, programe za obuku budućih instruktora o rodnim pitanjima u policiji sprovodi Misija UN-a za stabilizaciju (MINUSTAH), kako bi dobila određeni broj dobro obučanih službenika u različitim oblastima. Nadin Puečgirbal, viši savjetnik za rodna pitanja pri MINUSTAH-u, rodno nasilje opisuje kao „ozbiljan problem na Haitiju, pri čemu se nasilje počinjeno nad ženama toleriše na kulturno osnovi, a policijski službenici su ozloglašeni po tome što zlostavljaju žene“. Žene, pripadnice nacionalne policije, koje su prošle obuku o rodnim pitanjima koju je organizovao MINUSTAH, su širom zemlje imenovala kontakt osobe za rodna pitanja koje informacije dobijene tokom obuke prenose policijskim stanicama. Obuka o rodnim pitanjima i obuka budućih instruktora o rodnim pitanjima su postale sastavni dio osnovne obuke na Policijskoj akademiji Nacionalne policije Haitija.

U Priručniku 12 možete naći i...

- Prednosti i mane angažovanja internih/spoljnih instruktora
- Sugestije o načinu na koji treba riješiti problem vremenskih ograničenja
- Primjere nastavnog plana i programa za obuku o rodnim pitanjima
- Primjere dobre prakse kojom se promovise interaktivna obuka o rodnim pitanjima
- Raspravu o materijalima za obuku

Obuka o rodnim pitanjima u postkonfliktnim kontekstima

Neophodno je da zaposleni u sektoru bezbjednosti, bez obzira na to da li je u pitanju lokalno ili međunarodno osoblje, koji rade u zemljama koje upravo izlaze iz perioda konflikta, prođu obuku o rodnim pitanjima. Već postoji veliki broj materijala o rodnim pitanjima za obuku trupa koje se nalaze u mirovnim misijama, a službe nacionalne bezbjednosti u zemljama koje se nalaze u postkonfliktnom periodu počinju sa izradom sopstvenog materijala za obuku.

- Programi za RSB u postkonfliktnom periodu treba da podržavaju pokretanje i primjenu obuke o rodnim pitanjima

za pripadnike sektora bezbjednosti (vidi Odjeljak 5). Lokalne organizacije žena mogu da budu uticajni partneri u osmišljavanju i sprovođenju ovakve vrste obuke, a učesnici sa međunarodnog nivoa mogu da pruže tehničku podršku.

- Obuka o rodnim pitanjima prije polaska u misiju je od suštinskog značaja za pripadnike mirovnih misija. Obuka bi trebala da obuhvati opšta rodna pitanja, kao i informacije koje se tiču kulture i poimanja rodnih pitanja u zemlji u koju se šalje misija; informacije o seksualnom iskorišćavanju i zlostavljanju i specifičnim bezbjednosnim potrebama muškaraca i žena u datoj državi.
- Osoblje koje radi na programima razoružavanja, demobilizacije i reintegracije treba da prođe obuku o rodnim pitanjima koja će se posebno odnositi na uloge i potrebe:
 - žena bivših boraca i žena pridruženih oružanim snagama i naoružanim grupama;
 - dječaka i djevojčica vojnika;
 - muškaraca bivših boraca, uključujući pitanja koja se tiču uloge koju muškarci imaju u društvu i pojma muškosti, kao i strategija za sprječavanje nasilja u porodici i ostalih oblika nasilja.

Dodatne informacije

FEMNET - *A curriculum for the training of trainers in gender mainstreaming (Nastavni plan i program za obuku budućih instruktora za integraciju rodnih pitanja)*.

United States Army - *Training Package – The Sexual Assault Prevention and Response Program (Kompilacija materijala za obuku - Program za sprječavanje seksualnog napastvovanja i odgovor na njega)*, 2005.

DPKO/Best Practices Unit - *Gender Resource Package for Peacekeeping Operations (Kompilacija materijala o rodnim pitanjima za upotrebu u mirovnim operacijama)*, 2004.

UNITAR POCI/Ximena Jimenez - *Gender Perspectives in United Nations Peacekeeping Operations (Rodne perspektive u mirovnim operacijama pod vođstvom Ujedinjenih nacija)*.

National Institute of Corrections/The Center for Innovative Public Policies - *Preventing and Addressing Staff Sexual Misconduct In Community Corrections: A Training Program for Agency Administrators (Sprječavanje i rješavanje slučajeva neprijetnog seksualnog ponašanja zaposlenih u kazneno-popravnim institucijama u lokalnim zajednicama: program obuke za administrativno osoblje)*, 2004.

UNIFEM - the Commonwealth Secretariat, IDRC, *Gender Responsive Budgeting Initiative (Inicijativa za rodno odgovorno budžetiranje)*.

UNICEF - *Training of Trainers on Gender-Based Violence: Focusing on Sexual Abuse and Exploitation (Obuka budućih*

instruktora o rodnom nasilju: usredsređivanje na sprječavanje seksualnog nasilja i iskorišćavanja).

International Council of Voluntary Agencies - *Building Safer Organisations Handbook (Priručnik za stvaranje bezbjednijih organizacija)*.

Set priručnika o rodnim pitanjima i RSB-u sadrži:

1. Reforma sektora bezbjednosti i rodna pitanja
 2. Reforma policije i rodna pitanja
 3. Reforma sistema odbrane i rodna pitanja
 4. Reforma pravosuđa i rodna pitanja
 5. Reforma kaznenog sistema i rodna pitanja
 6. Upravljanje granicama i rodna pitanja
 7. Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
 8. Donošenje politike nacionalne bezbjednosti i rodna pitanja
 9. Nadzor civilnog društva nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja
 10. Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja
 11. Procjena, nadgledanje i vrednovanje RSB-a i rodna pitanja
 12. Obuka o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti
 13. Primjena rezolucija o ženama, miru i bezbjednosti u reformi sektora bezbjednosti
- Aneks o međunarodnim i regionalnim zakonima i podzakonskim aktima

Svaki od ovih Priručnika i Praktikum je dostupan na internet adresama: www.dcaf.ch, www.un-instraw.org i www.osce.org/odihr.

Ovaj Praktikum je pripremila Toiko Klepe iz UN-INSTRAW-a, na osnovu Priručnika 12 čiji je takođe autor.

¹ Klepe, T.T., 'Gender Training and Capacity Building for the Security Sector: A Discussion on Good Practices' („Obuka o rodnim pitanjima i izgradnja kapaciteta za sektor bezbjednosti: Diskusija o dobrim praksama“), *Gender, Peace and Security Working Paper #2* (UN-INSTRAW: Santo Domingo), izlazi 2008.

² Genderforce Sweden, 'From Words to Action („Od riječi do djela“)', str. 20-21. http://www.genderforce.se/dokument/From_words_to_action.pdf

³ Prilagođeno iz Denham, T., 'Police Reform and Gender', *Gender and Security Sector Reform Toolkit* („Reforma policije i rodna pitanja“, *Set priručnika o rodnim pitanjima i reformi sektora bezbjednosti*“), Megan Bastick i Kristin Valasek (ur.) (DCAF, OEBS/ODIHR, UN-INSTRAW: Zeneva), 2008.

⁴ Na osnovu Kirkpatrickove metode vrednovanja.

⁵ ECPAT, 'Training for Police and Social Workers on Child Rights and Child Protection in relation to Trafficking in Children for Sexual Purposes' („Obuka za policiju i socijalne radnike o pravima djece i zaštiti djece od trgovine djecom u seksualne svrhe“), (ECPAT: Amsterdam, Bangkok), 2006, str.132-133.

⁶ Puechguirbal, N., UN-INSTRAW Virtual Discussion on Gender Training for Security Sector Personnel (Virtualna diskusija o obuci o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti), upitnik, april 2007.